La UE entra en una nova fase

Mentre nosaltres canviem de fases per desescalar el confinament, la UE també ha posat damunt la taula un canvi de fase, però, en el seu cas, per escalar en el procés de construcció europea. De fet, el pla de recuperació proposat per la Comissió Europea, que es podria dir que estableix els fonaments d'una unió fiscal, és més que un canvi de fase i representa un veritable salt quàntic, un moment excepcional en la història de la Unió.

El canvi d'enfocament en relació amb la gestió de la Gran Recessió i de la crisi del deute sobirà és evident. En aquell moment, la UE va oferir als països més afectats ajudes en forma de préstecs des del Mecanisme Europeu d'Estabilitat. Fins i tot a l'abril passat, aquesta va ser la reacció inicial: oferir més préstecs (100.000 milions per ajudar a finançar els programes de regulació temporal d'ocupació i 240.000 milions per finançar les despeses sanitàries). Una mesura benvinguda perquè reduïa la necessitat de captar finançament als mercats de capitals i perquè oferia uns tipus d'interès pròxims al 0%. Però, al capdavall, es tractava de deute, i el deute té un principal que s'ha de retornar.

Al final, la UE ha reconegut que el suport als països membres no podia ser un «l'ajudem a endeutar-se». Senzillament, perquè no tots els països tenen la mateixa capacitat d'endeutar-se i, per tant, d'adoptar les mesures necessàries en l'àmbit fiscal per pagar el cop de la COVID-19 i apuntalar la recuperació. I, si no sortim tots junts d'aquesta crisi, el que quedi enrere llastaria els altres i posaria en risc el projecte europeu.

La proposta de la Comissió inclou, dins un paquet de 750.000 milions d'euros, 500.000 milions en forma de transferències. Tot plegat finançat mitjançant l'emissió de deute a llarg termini per part de la UE –eurobons, que eren tabú fins fa poc en països com Alemanya–. En realitat, la quantia de les transferències que es posen damunt la taula no és desmesurada: el mig bilió d'euros és per a quatre anys, la qual cosa representa el 0,9% del PIB de la UE per any. I les transferències es realitzarien en el context de diferents programes que beneficiarien tots els països de la UE, tot i que és cert que la severitat de la crisi serà un dels criteris que es tindrà en compte a l'hora de distribuir-los.

Així, doncs, Espanya podria rebre entre l'1,5% i el 2,0% del PIB per any en forma de transferències, una quantitat molt substancial de recursos, però que no deixa de ser una fracció de les necessitats de finançament de les Administracions públiques dels propers anys. No obstant això, més enllà de les sumes concretes, el més rellevant de la proposta és el que significa en termes de creació d'un mecanisme d'estabilització macroeconòmica paneuropeu. Es tracta d'un embrió d'unió fiscal que, si fos necessari, podria guanyar envergadura. També, malgrat que la proposta s'ha presentat com un instrument de caràcter temporal, diferents elements la doten d'una vocació permanent, com la possibilitat d'introduir impostos propis a nivell de la UE. Es parla, fins i tot, d'harmonitzar la base imposable de l'impost de societats i que una petita capa d'aquest impost es recapti a nivell comunitari en el cas de les grans empreses.

Ara toca aprovar la proposta i posar-la en marxa com més aviat millor, tot i que no serà senzill. A més de negociar la proporció de les transferències, un altre tema delicat serà la condicionalitat associada a les ajudes. És raonable que la UE vulgui assegurar-se que els recursos s'utilitzen de forma adequada i que van acompanyats de polítiques assenyades que donin suport a la recuperació. Pel que fa a la resistència dels anomenats països frugals, pot ser útil per vèncer-la el famós «xec britànic», que ells també reben, si serveix per reduir la diferència entre el que aportaran i el que rebran del pressupost comunitari. No deixarà de ser irònic que la UE pugui acabar fent un salt endavant com el que proposa la Comissió gràcies a un invent del Regne Unit.

Enric Fernández
Economista en cap
31 de maig de 2020